

Handläggare
Barbro Århem
Telefon: 08-50831566
Klara Johansson
Telefon: 08-50831732**Till**
Kulturnämnden
2014-08-26
Nr 15

Remissvar angående Förslag till naturreservat för Årstaskogen – Årsta holmar

Förslag till beslut

Att som svar på remissen överlämna och återropa detta tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Årsta skog och Årsta holmar föreslås bli naturreservat för att bli skyddade och bevara stadsnära natur- och kulturlandskap, att skydda och stärka den biologiska mångfalden och att framhäva kulturhistoriska spår i landskapet. Reservatet ska främja friluftsliv och rekreation. Avgränsning har gjorts vad gäller farleden av riksintresse och framtida behov av ändrad markanvändning.

Inom det föreslagna området ligger ett antal fornlämningar samt kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Kulturförvaltningen anser det positivt att området föreslås som reservat men menar att man borde ha övervägt att föreslå det som kulturresevat. Förvaltningen ifrågasätter vissa delar av gränsdragningen och anser att de områden som är utpekade som kulturhistoriskt värdefulla miljöer i sin helhet ska omfattas av reservatet vilket innebär att Årsta gård och gården på Årsta holmar ska ingå liksom hela koloniområdet Stugan. Förvaltningen anser därtill att en fördjupad genomlysning av områdets historiska användning bör göras för att bättre kunna lyfta fram och tillgängliggöra kulturmiljöernas sammanhang och värden.

Berit Svedberg
KulturdirektörAnn- Charlotte Backlund
Stadsantikvarie

Underlag för beslut

Remisshandlingar som omfattar Förslag till beslut och Förslag till skötselplan för Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat samt karta. Handlingarna kan läsas i sin helhet på www.stockholm.se/arstaskogen Övriga handlingar som Stadsmuseets inventeringar och klassificeringar samt Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister.

UTLÅTANDE

Ärendet/Remissen

Stadsbyggnadskontorets planavdelning har 2014-06-04, efter beslut från exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden, remitterat förslaget till naturreservat för Årstaskogen – Årsta holmar (Dnr 2011-20835) till Stockholms stadsmuseum. Synpunkter lämnas senast den 29 augusti till Stockholms stadsbyggnadskontor. Omedelbar justering.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts av Stadsmuseets kulturmiljöenhet. Ärendet har tidigare behandlats i Stockholms stadsmuseinämnd (SSMN 2006-01-19, nr 10). Nämnden beslutade då att överlämna och åberopa tjänsteutlåtandet. Delar av Kulturförvaltningens nuvarande synpunkter är desamma som i tjänsteutlåtandet 2006-01-19.

Förslaget och syfte

Årsta skog och Årsta holmar föreslås bli naturreservat för att bli skyddade och bevara stadsnära, delvis unika natur- och kulturlandskap med både skogskänsla och vattenkontakt. Syftet är även att skydda och stärka den biologiska mångfalden, att framhäva kulturhistoriska spår i landskapet och att värna en skyddad livsmiljö för störningskänsliga växt- och djurarter. Därtill ska reservatet främja friluftsliv och rekreation.

Avgränsningen har gjorts utifrån områdets värden avseende rekreation, natur och kultur, samt dess betydelse som en del av Stockholms grönstruktur. Vid avgränsningen har avvägning gjorts vad gäller farleden av riksintresse och framtida behov av ändrad markanvändning i områden mot befintlig bebyggelse i Årsta och Gullmarsplan.

Kulturhistoriska värden

Bebyggelse

De föreslagna gränserna för reservatet har dragits så att ett minimum av bebyggelse berörs. Årsta gård, som måste ses som bygdens centrala gårdsanläggning och har skriftliga belägg sedan 1300-talets början, kan mycket väl ha anor ned i förhistorisk tid. De förhistoriska gravar som ligger i dess närhet kan troligen ses som gårdens gravfält. Även om gränserna har dragits så att gården ligger utanför reservatet kan man inte bortse från den påverkan den har haft på hela området. Gårdens nuvarande bebyggelse, vars manbyggnad är av sen 1700-talskaraktär men med en kärna som troligen är betydligt äldre, har blåmarkerats på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta, dvs bebyggelsens kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i Kulturmiljölagen. Gårdsanläggningen har av Stadsmuseet, tillsammans med intilliggande bäckravin, kvarnlämning samt fornlämningar i naturområdet väster om gården, utpekats som kulturhistoriskt värdefull miljö.

Årsta gård med bäckravin, sett från NÖ Foto 2011 Klara Johansson SSM

Den välbevarade gård som ligger på Årsta holmar är uppförd 1742 och är också blåmarkerad. Även denna gård ligger utanför föreslagna reservatsgränser. Den ingår dock i den kulturhistoriskt värdefulla miljö som omfattar hela Årsta holmar.

På och över holmarna går Årstabron från 1929, som är statligt byggnadsminne.

Inom reservatsområdet ligger delvis två av Stockholms äldre koloniområden Dianelund och Stugan från tidigt 1900-tal. Det förstnämnda har fått sitt namn efter det närliggande 1800-tals torpet Dianelund. Vad gäller Stugan föreslås reservatets östra gräns gå tvärs genom detta koloniområde. Koloniområdena är av Stadsmuseet utpekade som kulturhistoriskt värdefulla miljöer och torpet Dianelund, som var torp under Årsta gård, har grönmarkerats på klassificeringskartan.

Torpet Dianelund

Foto 2012 Klara Johansson SSM

Invid den nedbrunna gården Sköntorp, som också var torp under Årsta gård, ligger ett område med fritidsträdgårdar. Här finns rester kvar av gårdens trädgård med fruktträd och hamlade träd.

Fornlämningar

De fornlämningar som finns inom det föreslagna reservatsområdet finns väl beskrivna i remisshandlingarna. Merparten ligger på höjden väster om Årsta gård. Det är dels ett gravfält från yngre järnålder samt några mindre områden med förhistoriska gravar. Längs Årstabäcken, mellan gården och vattnet, finns rester efter en kvarnanläggning, omtalad redan på 1400-talet, som tillhört gården. Lämningarna restaurerades 2006-07 tillsammans med bäckravinen.

I vattnen runt Årsta holmar och nära stranden mot Årsta skog finns ett antal båtlämningar som är registrerade i fornlämningsregistret.

Fornlämningarna och de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna och områdena finns redovisade på karta (figur 6) i Förslag till skötselplan.

Förvaltningens synpunkter

Kulturförvaltningen anser att det är positivt att området Årstaskogen – Årsta holmar föreslås som naturreservat och att reservatet bli en syftar till att framhäva kulturhistoriska spår i landskapet. Vissa delar av gränsdragningen för reservatet ifrågasätts dock. Förvaltningen anser även att man i detta område, som är så starkt präglad av de kulturhistoriska gårdsmiljöerna, borde ha övervägt att föreslå det som kulturresevat.

Inom området Årstaskogen ligger den viktigaste sammanhållna bevarade kulturmiljön i anslutning till Årsta gård. Där finns bl a gården, bäckravinen med kvarnlämningar samt gravfält och spår av betes- och odlingslandskap. Förvaltningen finner det väsentligt att dessa värden ska kunna uppfattas som en helhet och inte som olika objekt. Som en följd härav anser förvaltningen att Årsta gård bör inlemmas i reservatet då den så intimt hänger samman med området och har varit avgörande för dess utveckling. Gården har ett strategiskt läge nära Årstaviken och invid Årstabäcken. Den senare måste ha haft en stor betydelse för gårdens etablering och utgjort en mycket viktig naturresurs med bl a en kvarnanläggning.

Förvaltningen anser även att det vore värdefullt att gården på Årsta holmar ingår i reservatet då den på samma sätt präglad den naturmiljö som finns på holmarna.

Att den östra reservatsgränsen går tvärs genom koloniområdet Stugan anser förvaltningen är beklagligt. Förvaltningen menar att detta område i sin helhet borde ingå i reservatet.

Under kapitlet ”Verksamheter och anläggningar i och i anslutning till reservatet” på sid 18 i Förslag till skötselplan, saknas Årsta gård i listan och när det gäller Årstabroarna ska det framgå att för den bro som är statligt byggnadsminne måste samråd ske med Riksantikvarieämbetet innan åtgärder vidtas.

Vad gäller skötselanvisningar saknas sådana för torpet Dianelund och de kolonistugor som finns i koloniområdena. Där bör framgå att ”de ska underhållas och skötas med för byggnader lämpliga material och metoder. Samråd ska ske med Stadsmuseet”.

Införlivas Årsta gård och bebyggelsen på Årsta holmar i reservatet skall även de ingå och beskrivas i Skötselplanen.

De kulturhistoriska värdena är väl beskrivna i remissens Förslag till skötselplan. Här framgår kortfattat sammanhangen mellan gårdarna, fornlämningarna och den omgivande naturen som under århundraden påverkats av gårdarnas markanvändning.

Förvaltningen anser det viktigt att det, i samband med reservatsbildningen, planeras för ett bättre tillgängliggörande av de värdefulla kulturmiljöerna inom området. De olika fornlämningarna bör t ex skyltas.

För att rätt kunna lyfta fram kulturmiljöernas värden vore det angeläget att på ett tydligare sätt kunna läsa av deras sammanhang. Årsta gård bör under sin långa tid på platsen ha avsatt både tydliga och mindre tydliga spår. En fördjupad inventering av gårdens historia, tillsammans med en analys av dess historiska markanvändning kan ligga till grund för en utvärdering av dessa kulturvärden. Detta bör kompletteras med en förnyad inventering av områdets fornlämningar. I detta område är det framför allt bebyggelse- och agrarhistoriska lämningar som kan förväntas. Förvaltningen vill understryka angelägenheten av att en sådan genomlysning av områdets historiska användning görs. Den kan också ligga till grund för ett bättre tillgängliggörande av områdets historia.

SLUT

Bilaga

1. Karta över det föreslagna reservatets utbredning.